

BOGANMELDELSE

Alfhild Kallstenius:

TRAGEDIN I SMITHS SUND

Björling-Kallsteniusekspeditionen 1892. 162 sider med illustrationer og et kort.

Eget forlag. Pris: Sv. kr. 29,50.

For knap et par år siden skrev nærværende anmelder en artikel her i tidsskriftet om svenskeren Alfred Björling og hans forsvundne ekspedition (Grønland, okt. 1965). Foranledningen var en avisartikel, der hævdede, at man ikke vidste ret meget om denne ekspedition og dens totale forlis, hvilket jeg mente var ikke helt korrekt. Lidet anede jeg på dette tidspunkt, at der oppe i Stockholm sad en fin, gammel dame og var ved at lægge sidste hånd på en bog om hele dette emne.

Videnskabsmændene på denne ekspedition var botanikeren Alfred Björling og zoologen fil. kand. Evald Kallstenius med den unge dansker Karl Kann som fører af ekspeditionsskibet „Ripple“. I de tre familier opgav man efterhånden håbet om at se de unge mennesker, der forsvandt i efteråret 1892 i Smith Sund, men man opgav aldrig at samle alle mulige oplysninger om ekspeditionens færd fra den forlod St. Johns, Newfoundland, og indtil den forsvandt. Ligeledes var man naturligvis interesseret hver gang en ekspedition havde været i land på Carey Øerne for om muligt at få yderligere oplysning om fundne efterladenskaber. I årenes løb blev det til en anseelig samling breve og artikler, dels fra aviser og tidsskrifter, dels fra personer. Det var især Evald Kallstenius' fem år yngre søster frøken Anna Kallstenius, som samlede, hvad der fandtes indenfor hendes slægt, ligesom nogle af Karl Kanns slægninge ved selvstændige undersøgelser, omend i begrænset omfang, søgte at få opklaret de nærmere omstændigheder ved forliset. Dette omfangsrige materiale har nu fru Alfhild Kallstenius haft til rådighed ved udarbejdelsen af bogen. Evald Kallstenius var hendes mands farbror.

Meningen med denne bog er først og fremmest at fremlægge for offentligheden alt, hvad der i årenes løb er fremkommet af oplysninger om ekspeditionen og dens tragiske forløb, men også at

korrigere og kritisere, hvad man kunne kalde rapporten om den officielle eftersøgning ved den svenske dr. Axel Ohlin. Selvom forfatterinden er beslægtet med en af dramaets hovedpersoner, må man erkende, at bogen er holdt i en meget nøgtern og ædruelig stil; objektiviteten overgår så absolut det subjektive indslag, som naturligvis ikke kan undgås.

Da man fra forskellig side, efter katastrofen var blevet kendt, stemplede de to unge forskere som æventyrere og frakendte dem sågodt som enhver evne til at udføre videnskabeligt arbejde, gør forfatterinden i nogle indledende kapitler minuttøst rede for de to unge menneskers fysiske og videnskabelige kvalifikationer. Om Björling oplyses det, at han som 17 årig gymnasist i 1889 var den første svensker som besteg Kebnekaise, Sveriges højeste tinde. Den var tidligere kun besteg af franskmændene C. Rabbot i 1883. Året efter – i 1890 – kom Björling med på en ekspedition til Spitsbergen. Den var under ledelse af Gustaf Nordenskiöld, en søn af Nordøst Passagens betvinger A. E. Nordenskiöld. Det var på den gamle Nordenskiölds anbefaling (eller måske rettere befaling), at Björling kom med, da den oprindeligt udpegede Henning Boheman blev syg. Björling optrådte som hydrograf på ekspeditionen og deltog iøvrigt i alt forefaldende arbejde, bl. a. kortlagde han nogle gletschere og botaniserede – selvfølgelig. Den følgende sommer var Björling i Grønland. Hans agt var at kortlægge så lang en strækning som muligt af den ukendte kyst i Melville Bugten samt at foretage hydrografiske og botaniske undersøgelser og iøvrigt træne sig op til videre forskning i polarlandene. Med „Ceres“ ankom Björling til Upernavik, hvorfra han i åben båd, roet af fire grønlandere, begav sig nordpå til egnene omkring Djævelens Tommelfinger, hvor han i overensstemmelse med planerne udførte sit arbejde, hvorefter han vendte tilbage til Upernavik og returnerede med „Ceres“ til Danmark. – I oktober samme år fyldte Björling 20 år!

Evald Kallstenius var i mange henseender Björlings modsætning. Men et havde de fælles: forskertrangen. Kallstenius' interesse for naturvidenskaben havde han fra faderen og farfaderen.

Sidstnævnte var en fremstående kemiker, faderen var fysiker. Evald Kallstenius blev student 1886 og begyndte straks at studere i Uppsala. Zoologien havde haft hans interesse fra den tidligste barndom og specielt interesserede han sig for de marine dyr. I Uppsala trænede han i skiløb og var altid i fysisk fin form. På normal tid tog han sin fil. kand. eksamen. Allerede i studietiden arbejdede han videnskabeligt, bl. a. sammen med professor Jägerskiöld, et samarbejde, der blev afbrudt, da Kallstenius på Björblings opfordring tog med på ekspeditionen til Smith Sund. Det var Kallstenius' hensigt at studere de lavere oligochæter, som han også hjemme havde beskæftiget sig med og bl. a. fundet en ny art.

Det var, som det vil ses, ingenlunde to uprøvede æventyrere, der begav sig ud på ekspedition. De har været forfatteren magtpåliggende at vise dette, og det forekommer magtpåliggende at vise dette, og det forekommer magtpåliggende at vise dette, og det forekommer magtpåliggende at vise dette, og det forekommer magtpåliggende at vise dette.

Selve optakten til ekspeditionen, overfarten til St. Johns, Newfoundland, køb af skib her, da det viste sig umuligt at få skibslejlighed med en hvalfanger til Ellesmere Island, samt turen til Godhavn er udførligt omtalt. Dette afsnit er i store træk velkendt, men der findes dog en del nyt, som kaster lys over hidtil uforståelige tildragelser. Man har bl. a. undret sig over, hvorfor den svenske konsul (en kanadier) i St. Johns var de unge ekspeditionsfolk så uvenlig stemt. Det viser sig nu, at han havde et skib til salg, som han ville have Björbling til at købe; sidstnævnte afslog dog, simpelt hen fordi han ikke havde råd til det. Den hårde kritik bl. a. af skibet „Ripple“, som senere kom til orde gennem dr. Ohlin og andre, viser sig at stamme fra konsulen. At den var uberettiget, hvad skibet „Ripple“ angår, ses simpelt hen af det faktum, at det nåede velbeholdent så langt som til Carey Øerne i Thule distriktet.

Om selve katastrofen for ekspeditionen – forliset af „Ripple“ – og de fem ekspeditionsdeltageres kamp for at gennemføre foretagendet, bringes ikke egentlig noget nyt, men i bogen er alle de spredte beretninger samlet, således at man for første gang på en lettilgængelig måde får et over-

blik over de fem mænds sidste levedage. Ligeledes gøres der omhyggeligt rede for den langsommelighed, hvormed det officielle Sverige tog fat på at drøfte en retningsaktion, en langsommelighed, der medførte, at der omtrent intet blev gjort. Det angives i bogen, at årsagen skulle være, at man netop i den kritiske periode samlede midler ind til Andree's ballonfærd. Kun professor A. G. Nathorst gik hårdt ind for, at en hjælpeekspedition skulle udsendes straks, men da A. E. Nordenskiöld var mere interesseret i Andree's foretagende, trak Nathorst det korte strå. Det blev ikke til nogen hjælpeekspedition, men der blev gennem udenrigsministeriet rettet henvendelse til den Kongelige Grønlandske Handel og hvalfangerselskaberne i Scotland og på Newfoundland, som ville formodes at besejle området. Ligeledes korresponderede man med Rob. E. Peary, som beredvilligt lod dr. Axel Ohlin deltage på hjælpeekspeditionen i 1894. Ohlin besøgte Björblings Ø, fandt på vestsiden af øen nogle efterladenskaber samt skelettet af en af Ripple-folkene, som man gravsatte. I alt deltog 17 personer i eftersøgningen på øen. Det må derfor forundre, at Peter Freuchen, som alene besøgte øen i august 1916 på østsiden fandt en lejr som indeholdt talrige efterladenskaber efter ekspeditionen. Desuden gav Freuchen, i modsætning til Ohlin, en detaljeret beskrivelse af det fundne kranium, hvilket afgørende talte imod, at den døde var Kallstenius, som først antaget. Den døde havde været inkarneret piberyger, hvilket kunne konstateres på de stærkt slidte fortænder.

Bogen kaster ikke noget lys over selve ekspeditionens endeligt. Om den ved vi i dag lige så lidt, som lige efter den var blevet udspillet. Men der fremlægges et rigt materiale, som stilles til rådighed for den trænede forsker, som kunne tænke sig at trænge dybere ind i stoffet.

Som fru Alfild Kallstenius selv fremhæver, er hun ikke hverken videnskabsmand eller skribent, og hendes fortjeneste ligger da også først og fremmest i, at hun har haft den store interesse for emnet og har påtaget sig den møje og bekostning det er, at få det samlede materiale frem for offentligheden. I danske grønlandskredse vil man utvivlsomt læse den minderune, der her er ristet, med meget mere end almindelig interesse.

Dan Laursen.